

Starea Uniunii Europene 2023: Europa este răspunsul la chemarea istoriei

**Oana-Mihaela Mocanu
Mihaela-Adriana Pădureanu**



București, septembrie 2023

„Europa trebuie să răspundă din nou la chemarea istoriei”

Oana-Mihaela Mocanu, Mihaela-Adriana Pădureanu¹

Pe data de 13 septembrie 2023, Ursula von der Leyen a susținut discursul despre Starea Uniunii Europene. În cazul în care nu va mai candida pentru un alt mandat, acesta a fost ultimul său discurs despre Starea Uniunii, în calitate de președinte al Comisiei Europene (CE). În acest document de tip *opinie* urmărim să prezentăm, pe scurt, ceea ce, în viziunea noastră, constituie cele mai importante aspecte ale alocuțiunii respective, precum și posibilele sale efecte asupra țării noastre. Dorim astfel să contribuim la creșterea vizibilității agendei publice europene în spațiul autohton, prin încurajarea unui dialog argumentat în privința problematicilor europene, pe care și România, ca stat membru al Uniunii Europene, le poate influența.

În acest context, au apărut numeroase așteptări, foarte specifice și diverse, din partea celor care urmăresc cu atenție dinamica din arhitectura instituțională a Uniunii Europene. Așa cum era de așteptat, prin comparație cu alocuțiunile anterioare ale președintei CE, acest discurs a fost mai puțin orientat spre viitoare acțiuni foarte ambițioase, și a urmărit mai degrabă să evalueze în ce măsură au fost îndeplinite unele dintre obiectivele principale menționate în [deschiderea mandatului său](#), în anul 2019, respectiv cele ce vizau transformarea UE într-o **Europă verde, digitală și geopolitică**.

Dimensiunea politică a discursului

La începutul discursului său, Ursula von der Leyen și-a exprimat, încă o dată, admirația față de viziunea celor care, după cel de-al Doilea Război Mondial, au visat la construirea unei Uniuni în care statele și popoarele cooperează pentru pace și prosperitate. Această determinare, de a construi un viitor mai bun, este împărtășită și de tinerii europeni de astăzi, dintre care unii vor vota pentru prima dată anul viitor. Astfel, având în vedere că anul 2024 va fi un an electoral la nivel european, **tema viitoarelor alegeri europene** a fost și ea amintită, lucru de altfel așteptat de către auditoriu. Prin enumerarea unora dintre subiectele ce pot motiva alegătorii, precum repercusiunile războiului și ale schimbărilor climatice, impactul social și economic al creșterii utilizării inteligenței artificiale, se arată că există hotărâre din partea cetățenilor europeni de a căuta soluții eficiente într-o lume cu numeroase provocări ce contribuie la o accentuată stare de incertitudine.

Fiecărei temeri identificate, Comisia i-a oferit, prin diferite inițiative legislative o soluție. Astfel, pentru schimbările climatice, există **Pactul verde european**, pentru gestionarea

¹ **Oana-Mihaela Mocanu** este director general al Institutului European din România și director al revistei științifice *Romanian Journal of European Affairs*.

Mihaela-Adriana Pădureanu este expert în cadrul Serviciului Studii Europene al Institutului European din România.

* Acest material exprimă opinia autoarelor și nu poate fi considerat ca reprezentând o luare de poziție oficială a Institutului European din România.

* Autoarele îi mulțumesc **Carolinei-Raluca Ghețu**, expert în cadrul Serviciului Studii Europene al Institutului European din România, pentru sprijinul acordat la editarea documentului.

efectelor inteligenței artificiale, a fost propusă **Europa pregătită pentru era digitală**, respectiv reglementarea drepturilor în mediul online.

Alte subiecte menționate în deschiderea discursului au fost legate de: combaterea violenței, asigurarea egalității de gen și aderarea UE la [Convenția de la Istanbul](#).

Climă și economie - domenii interconectate

Dacă ar fi să alegem instrumentul care a influențat cel mai mult acțiunile Comisiei în mandatul actual, probabil că acesta ar fi Pactul verde european. Cât privește relația existentă între necesitatea de a aborda problema impactului schimbărilor climatice și necesitatea menținerii competitivității economiei europene, putem spune că aceasta este una de interdependență accentuată. Astfel, schimbările climatice influențează politicile și acțiunile europene, iar acțiunile și măsurile luate în concordanță cu Pactul verde european sau întreprinse pentru realizarea obiectivelor sale, au efecte asupra dinamicii economice. În prezent, peste 90% dintre obiectivele politice menționate în anul 2019 sunt îndeplinite tocmai datorită implementării **Pactului verde european**. Acesta cuprinde [Planul industrial al Pactului verde](#), care include: [Actul privind industria cu zero emisii nete](#), [Actul european privind materiile prime critice](#) – iar acestea, împreună cu reforma organizării pieței energiei electrice, urmăresc reducerea dependenței UE de importuri.

În discursul său, Ursula von der Leyen a menționat și fenomenele meteo extreme ce au avut loc în ultimul an în Europa, precum și pașii făcuți de Uniunea Europeană, care a anticipat importanța reevaluării relației cu mediul înconjurător, în vederea protejării acestuia prin adoptarea [Legii europene a climei](#).

În mai 2022, după invazia Ucrainei de către Federația Rusă, a fost propusă o nouă componentă a Planului verde în vederea combaterii crizei energetice, respectiv inițiativa [REPowerEU](#). Aceasta va îndeplini atât obiective politice, cât și obiective economice: va pune capăt dependenței de combustibili fosili din Rusia și va accelera tranziția verde. În plus, [mecanismul de corecție a pieței](#) urmărește limitarea pe perioadă determinată a creșterii excesive a prețurilor gazelor.

Deși au făcut obiectul unor critici, aceste măsuri nu au afectat profund economia europeană. Mai mult, inițiativele propuse până acum de Comisia Europeană au înlesnit schimbarea modelului economic și au avut rezultate foarte bune. Astfel, „*în ultimii cinci ani, numărul fabricilor de oțel curat din UE a crescut de la zero la 38*”, iar „*în prezent atragem (n.n. UE) mai multe investiții în hidrogenul din surse regenerabile decât SUA și China luate împreună.*”

Tot legat de acest subiect, șefa Comisiei a propus pentru anul viitor **un pachet european privind energia eoliană**, pentru ca „*industria tehnologiilor curate să fie made in Europe*”.

Referitor la relația cu alți actori economici, unii menționați explicit, președinta von der Leyen a precizat că piața vehiculelor electrice a fost suprasaturată de vehicule chinezești mai ieftine, al căror preț este susținut la un „*nivel scăzut datorită subvențiilor de stat uriașe*”. Totodată, a subliniat că trebuie menținute *dialogul și comunicarea cu China*, din punctul de

vedere al UE fiind necesară „*reducerea riscurilor, nu decuplarea*”. Tocmai de aceea, la viitorul Summit UE-China, care va avea loc în acest an, vor fi discutate și aceste chestiuni.

De asemenea, a fost menționată biodiversitatea Europei, a cărei semnificație este fundamentală atât pentru prezent, cât și pentru viitor. Ea este deosebit de importantă pentru lanțurile trofice și procurarea hranei prin munca susținută a fermierilor europeni. Cu această ocazie, președinta Comisiei le-a mulțumit fermierilor pentru contribuția lor la securitatea alimentară europeană și, în acest context, a fost propus un „*dialog strategic privind viitorul agriculturii în UE*”.

Dimensiunea socială a discursului

Ursula von der Leyen a identificat o serie de provocări pe care le întâmpină industria europeană: deficitul de forță de muncă și de personal calificat, inflația și necesitatea facilitării activității economice a întreprinderilor noastre.

Prima dintre acestea este lipsa forței de muncă: „74% din IMM-uri susțin că se confruntă cu un deficit de personal calificat”. În același timp, multe mame nu pot lucra pentru că se confruntă cu lipsa serviciilor publice de îngrijire a copiilor. În plus, în UE există „8 milioane de tineri care nici nu lucrează, nici nu urmează vreun program educațional sau de formare profesională”². Având în vedere aceste elemente, piața muncii trebuie să asigure un acces mai bun pentru categoriile subreprezentate, precum tinerii și femeile. Aceștia li se vor adăuga migranți calificați. Provocările pe care transformarea tehnologică le implică pentru societate și demografie vor fi discutate la un nou Summit al partenerilor sociali, la Val Duchesse (pornind de la modelul propus de Jacques Delors, care a inițiat reuniunea de la Val Duchesse acum aproape 40 de ani, punând bazele dialogului social european).

Inflația este a doua problemă presantă cu care se confruntă companiile europene. Ca atare, se vor lua în continuare măsuri de contracarare a acestui fenomen, inclusiv prin folosirea energiei din surse regenerabile (deja, prețul gazelor în Europa a scăzut de la peste 300 EUR/MWh, cât era anul trecut, la 35 EUR în prezent).

Cea de-a treia provocare este reprezentată de necesitatea de a reduce birocrăția pentru a facilita desfășurarea activității economice. În acest sens a fost anunțată probabil una dintre cele mai importante măsuri viitoare: numirea unui reprezentant al UE pentru IMM-uri (care își va desfășura activitatea în subordinea directă a președintei Comisiei).

În vederea susținerii activității comerciale europene, președinta CE a declarat că start-up-urile europene trebuie să aibă acces la tehnologii-cheie, în vederea consolidării avantajului european în domeniul tehnologiilor critice. Acest element este considerat o „*chestiune de suveranitate europeană*” și „*un imperativ economic și de securitate națională*”. Instrumentul

² În anul 2022, România a fost țara din UE cu cei mai mulți tineri NEETs (categoria de tineri – cu vârste între 15 și 29 de ani - care nu sunt încadrați profesional și nu urmează niciun program educațional sau de formare), cu un procent de 19,8%. Vezi: Eurostat, “Statistics on young people neither in employment nor in education or training”, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Statistics_on_young_people_neither_in_employment_nor_in_education_or_training (14.09.2023).

financiar pentru susținerea acestui obiectiv este reprezentat de [platforma STEP](#) propusă de Comisie în iunie 2023.

Însă acest obiectiv nu poate fi realizat fără susținerea unor parteneri externi. Astfel, vor fi aprofundate relațiile cu Australia, Japonia, Statele Unite, vor fi dezvoltate legăturile cu statele din America Latină și din Africa. De asemenea, au fost încheiate noi acorduri de liber schimb cu Chile, Noua Zeelandă și Kenya. Urmează să fie finalizate în acest an și acordurile cu Australia, Mexic și Mercosur și, pe viitor, vor fi semnate acorduri cu India și Indonezia. Mario Draghi, fost prim-ministru al Italiei și fost președinte al Băncii Centrale Europene, urmează să redacteze un raport despre competitivitatea europeană.

Dimensiunea digitală și inteligența artificială

Așa cum am menționat la începutul acestui material, una dintre preocupările majore ale celor care vor vota la alegerile europene de anul viitor este legată de impactul inteligenței artificiale asupra societății. Dintre realizările Comisiei von der Leyen, menționăm [Actul privind inteligența artificială](#), propus încă din anul 2021. Anul acesta Parlamentul European a convenit asupra poziției sale de negociere și se preconizează că, până la finalul anului, va ajunge la un [acord](#) în acest sens cu statele membre și Consiliu. Anul trecut, pe data de 16 noiembrie, a intrat în vigoare Regulamentul privind serviciile digitale, urmând ca, până la 17 februarie 2024, când acesta se va aplica tuturor domeniilor ce intră sub incidența sa, „[statele membre ale UE să confere coordonatorilor serviciilor digitale competențele necesare](#)”. De asemenea, anul acesta Parlamentul european și statele membre au ajuns la un acord cu privire la [Actul european privind cipurile](#), acesta urmând să contribuie la atingerea obiectivelor digitale pentru [anul 2030](#). Tot în acest sector, s-au făcut progrese și în privința [Strategiei europene privind datele](#). Se așteaptă ca printr-o astfel de abordare responsabilă să se combată inclusiv dezinformarea.

În prezent, Europa deține 3 din cele 5 cele mai puternice computere din lume. Pe viitor, pentru a susține inovația în acest sector, Comisia va permite accesul „*start-up-urilor din domeniul IA la computerele noastre de înaltă performanță pentru a-și antrena modelele pe aceste supercomputere*”.

Aceste inițiative consolidează, ca și în cazul măsurilor luate pentru combaterea schimbărilor climatice, poziția Uniunii Europene de entitate deschizătoare de drumuri pe scena globală. Ele introduc reglementări ale drepturilor digitale la nivel internațional.

Relații externe, securitate și migrație

În ceea ce privește consolidarea scopului Comisiei, anunțat în 2019, de a avea ***o Europă mai puternică pe plan internațional***, președinta Comisiei Europene a reliefat că UE trebuie să dezvolte o nouă abordare strategică în relația cu Africa. Aceasta va fi elaborată de către Ursula von der Leyen, împreună cu Înalțul Reprezentant al UE, Josep Borrell, și va fi prezentată la următorul summit UE-Uniunea Africană (UA). În același timp, cooperarea regională se va realiza cu guverne legitime și cu organizații regionale și trebuie să oglindească aceeași unitate care a fost demonstrată în relația cu Ucraina.

Referitor la rolul Europei în lume, strategia Global Gateway a fost evidențiată ca o modalitate „mai transparentă, mai sustenabilă și mai atractivă din punct de vedere economic” de a aprofunda relațiile cu diferiți parteneri. De asemenea, a fost menționat coridorul economic India – Orientul Mijlociu – Europa, care va facilita comerțul între aceste regiuni.

Pentru a aborda migrația, noul Pact privind migrația și azilul este considerat o modalitate de atingere a unui echilibru între suveranitate, solidaritate, securitate și umanitate. Tot în acest context, președinta Comisiei a precizat că va propune extinderea protecției temporare pentru refugiații din Ucraina.

Legat de **subiectul extinderii**, Ursula von der Leyen a afirmat sprijinul său pentru acceptarea de noi membri în Uniunea Europeană: „viitorul Ucrainei este în Uniunea Europeană. Viitorul Balcanilor de Vest este în Uniunea Europeană. Viitorul Moldovei este în Uniunea Europeană. Și sunt conștientă cât de importantă este perspectiva aderării la UE pentru atât de multe persoane din Georgia.”

Comparând marea extindere din 2004 cu actualele perspective de extindere a UE, președinta Comisiei a subliniat că aderarea e bazată pe meritocrație, iar preocupările privind necesitatea aprofundării integrării europene înaintea unui nou val de extindere a Uniunii sunt rămășițele unui mod învechit și binar de a vedea lucrurile. A relevat că „Echipa Europa poate funcționa și cu peste 30 de membri”. Putem presupune că acest sprijin formal pentru statele candidate la aderarea la Uniunea Europeană, venit din partea președintei Comisiei într-un moment urmărit de milioane de cetățeni, demonstrează dorința instituțiilor europene de a susține în continuare reformele atât de necesare în statele candidate.

Ce reprezintă acest discurs pentru România?

În ceea ce privește situația României, președinta Comisiei Europene a menționat-o laudativ. A mulțumit atât României, cât și Bulgariei:

„pentru că au arătat calea de urmat cu bune practici în materie de azil și returnare. Bulgaria și România fac parte din spațiul nostru Schengen, au demonstrat-o.

Să le permitem, în sfârșit, să intre în spațiul Schengen, fără alte întârzieri!”

Aderarea României la spațiul Schengen va fi o decizie care va aduce avantaje economice părților implicate și va arăta unitatea și solidaritatea statelor membre în fața provocărilor presante ale prezentului, prin contribuția adusă securității europene/Uniunii Europene.

Discursul integral în limba română este disponibil [aici](#).